

13.3.1995

1735/4/94

Oikeustoimittajat ry
c/o Suomen Journalistiliitto
Timo Vuortama
PL 252

00181 HELSINKI

P Ä Ä T Ö S

1

KIRJOITUSOikeustoimittajat ry pyytää eduskunnan oikeusasiamiehelle 9.9.1994 osoittamassaan kirjoituksessa oikeusasiamiestä selvittämään, onko Helsingin kaupunginviskaali Jaana Kivistö menetellyt lainmukaisesti kieltäytyessään antamasta kopioita hallussaan olevista syytekirjelmistä.

Kantelukirjoituksen mukaan Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltiin vuonna 1994 laajaa huumerosjuttua. Oikeusjuttu kiinnosti tiedotusvälineitä, minkä vuoksi jokaista istuntoa seurasi useita toimittajia. Jutun syyttäjänä oli kaupunginviskaali Kivistö.

Oikeustoimittaja ry toteaa, että Kivistö kieltäytyi lukuisista pyynnöistä huolimatta antamasta kopioita istunnoissa luetuista syytekirjelmistä. Pyyntöjä olivat esittäneet ainakin Yleisradion, Iltalehden sekä Helsingin Sanomien toimittajat.

Syyttäjä oli perustellut kieltäytymistään mm. sillä, että lehdistön palveleminen ei kuulu hänen työhönsä. Hän ei ollut suostunut antamaan syytekirjelmiä edes luettavaksi.

Oikeustoimittajat ry toteaa, että syytekirjelmä on julkinen sen jälkeen, kun se on esitetty oikeudessa. Oikeustoimittajat ry katsoo, että Kivistöllä ei ollut oikeutta kieltäytyä antamasta kopiota hallussaan olevista julkisista asiakirjoista.

Oikeustoimittajat ry korostaa, että Kivistön menettely haittasi julkisuuden toteuttamista, koska

toimittajat eivät saaneet luotettavaa tietoa käsiteltävästä asiasta. Varman tiedon puute on omiaan vaarantamaan myös syytettyjen oikeusturvan. Toimittajien on käytännössä mahdoton kirjoittaa muistiin syytteen sisältöä istunnossa kuulemansa perusteella. Erityisen vaikeaa tämä on mutkikkaissa ja laajoissa

huumejutuissa.

Oikeustoimittajat ry toteaa, että toimittajien tarpeisiin riittää syytteestä yksi jäljennös, josta he voivat ottaa tarpeen mukaan lisäkopioita.

Oikeustoimittajat ry:n mukaan yhteistyö Helsingin kaupunginviskaalinviraston kanssa on tätä tapausta lukuunottamatta toiminut moitteettomasti.

2

SELVITYSKirjoituksen johdosta hankittiin selvitys kaupunginviskaali Jaana Kivistöltä ja lausunto Helsingin ensimmäiseltä kaupunginviskaalilta Jorma Uskilta. Oikeustoimittajat ry antoi 16.11.1994 vastineen selvityksen johdosta.

2.1

Kivistön selvitys

Kivistö toteaa, että nyt kysymyksessä olevaa huumejuttua käsiteltiin noin kahden viikon välein 8.3.1994 alkaen. Häneltä pyydettiin syytekirjelmän jäljennöstä ensimmäisen kerran kesäkuussa joko 14 tai 21 päivänä pidetyn istunnon yhteydessä, seuraavan kerran 5.7.1994 sekä vielä elo-syyskuussa samana vuonna.

Kivistö kertoo kahdella ensin mainitulla kerralla kieltäytyneensä pyynnöstä sen vuoksi, että hänellä oli vain sellaisia syytekirjelmien jäljennöksiä, joissa oli hänen omia työmerkintöjään. Kivistön käsityksen mukaan tällaiset merkintöjä sisältävät työkappaleet eivät ole julkisia asiakirjoja. Kiireistä johtuen hän ei ollut tullut varanneeksi ylimääräisiä jäljennöksiä syytekirjelmistä. Hän joutui noihin aikoihin säännönmukaisesti työskentelemään yömyöhään asti. Tällöin monet teknisluonteiset asiat jäivät hoitamatta.

Elo-syyskuussa esitettyyn pyyntöön Kivistö ei kertomansa mukaan ollut antanut kielteistä vastausta. Hän oli tuolloin vastannut, että hänellä ei juuri sillä hetkellä ollut hallussaan yhtään ylimääräistä kopiota. Sen sijaan hän olisi voinut sihteerinsä välityksellä toimittaa jäljennöksen myöhemmin.

Kivistö viittaa myös siihen, että valtion maksuperustelain soveltamisongelmien vuoksi hänellä noihin aikoihin oli tapana pyytää tekemään asiakirjatilaukset hallintokanslian kautta.

2.2

Uskin lausuntoEnsimmäinen kaupunginviskaali Uski pitää Kivistön menettelyä moitittavana. Kivistön menettely on hänen mielestään haitannut julkisuuden toteutumista. Uski viittaa siihen, että hänen sijaisenaan kesällä 1994 toiminut Jarmo Rautakoski oli 27.7.1994 huomauttanut Kivistölle samasta asiasta. Uski katsoo, että Kivistö on laiminlyönyt noudattaa työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

2.3

Oikeustoimittajat ry:n vastine

Oikeustoimittajat ry huomauttaa, että kantelukirjoituksen tarkoittamia kieltäytymiskertoja oli ainakin neljä, nimittäin 31.5.1994,

14.6.1994, 5.7.1994 ja 2.8.1994. Kivistö oli joka kerta täysin yksiselitteisesti ilmoittanut, että hän ei anna eikä tule antamaan kopioita syytteistä. Perusteluiksi hän oli esittänyt kiireen sekä sen ettei syyttäjän tehtävänä ole julkisen sanan palveleminen. Lisäksi hän oli ilmoittanut, että hän ei ole selvillä siitä, miten kopiomaksujen kanssa tulisi menetellä.

Oikeustoimittajat ry kiinnittää huomiota siihen, että Kivistö jatkoi menettelyään vielä sen jälkeen, kun hänen esimiehensä Rautakoski jo oli huomauttanut asiasta.

Oikeustoimittajat ry katsoo, ettei virkamies voi muuttaa julkista asiakirjaa salaiseksi tekemällä siihen omia merkintöjään.

3

RATKAISU

3.1

Syytteen julkisuus ja sen merkitys

Syyttäjän laatimaa syytettä on pidettävä yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 2 ':n tarkoittamana yleisenä asiakirjana, jonka tulo yleisöjulkiseksi määräytyy saman lain 4 ':n ja 5 ':n mukaisesti.

Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 4 ' mukaan viralliselle syyttäjälle rikoksesta tulleita tietoja sekä sellaista asiaa tutkittaessa laadittuja pöytäkirjoja ei ole pidettävä julkisina ennen kuin asia on ollut esillä oikeudessa tai jätetty sillensä. Saman lain 5 ':ssä todetaan, että viranomaisella valmisteltavana oleva asiakirja ei vielä ole julkinen.

Näitä lainkohtia on tulkittu siten, että syyte tulee julkiseksi, kun se on esitetty oikeudessa. Tämä kanta on esitetty mm. Oikeuskanslerin ohjeissa syyttäjille (Helsinki 1986 s. 47) sekä Syyttäjäsanomissa 3/92 s. 33 ja 3/94 s. 47-48.

Yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 6 ':n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada tieto yleisestä asiakirjasta, joka on julkinen. Lain 7 ':n 1 momentissa säädetään, että viranomaisen on pyynnöstä annettava julkisesta asiakirjasta jäljennös taikka annettava asiakirja viranomaisen luona luettavaksi ja jäljennettäväksi.

Näistä säännöksistä ilmenevien oikeusohjeiden lisäksi on syyttäjän otettava huomioon seuraavat näkökohdat:

Syytteen julkisuus palvelee osaltaan oikeudenkäynnin julkisuutta. Oikeudenkäyntien julkisen seuraamisen mahdollisuus kuuluu demokraattisen yhteiskunnan keskeisiin oikeusperiaatteisiin. Julkisuus vaikuttaa mm. kansalaisten luottamukseen oikeudenkäytön tasapuolisuuteen ja muuhun asianmukaisuuteen sekä lopulta koko oikeusjärjestelmän uskottavuuteen. Oikeudenkäynnin julkisuus toteutuu nykyisin merkittävältä osalta tiedotusvälineiden välityksellä. Jotta oikeudenkäyntiä tätä

kautta seuraavat voisivat saada käsittelystä oikean kuvan ja jotta myös asianosaisten oikeudet tulisivat otetuiksi huomioon, pitäisi tiedotusvälineillä olla riittävän ajoissa mahdollisuus saada julkisesta oikeudenkäyntiaineistosta tarvitsemansa luotettava tieto. Varsinkin oikeudenkäynnin alkuvaiheessa korostuu syytteen merkitys tiedotusvälineiden tiedonlähteenä. Tällöin on niin yleisen kuin asianosaisten yksityisen edun vuoksi tärkeää, että toimittajilla on oikeudenkäyntiselostuksen pohjaksi oikeat ja täsmälliset tiedot syytteen sisällöstä.

Nykyaikaisen tiedonvälityksen luonteeseen kuuluu nopeus. Jotta julkisuuslainsäädännön tavoitteet toteutuisivat tarkoitetulla tavalla, pitää syyttäjän ottaa myös tämä seikka huomioon.

Näistä syistä ja koska valtion virkamieslain (laki 1986/755 20 ' sekä laki 1994/750 14 ') mukaan virkamiehen on hoidettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä katson, että syyttäjän tulisi järjestää toimittajille tilaisuus pyynnöstä saada jäljennös julkiseksi tulleesta syytteestä ilman viivytyksiä.

Oikeuskansleri on syyttäjille antamissaan ohjeissa (Syyttäjäsanomien 3/94 s. 48) todennut, että syyttäjien tulee toiminnassaan asianmukaisella tavalla ottaa huomioon myös tiedotusvälineiden tarpeet.

3.2

Kaupunginviskaali Kivistön menettelyn arviointi

Katson selvitettyksi, että Kivistö on kesällä 1994 julkista mielenkiintoa herättäneen suuren huumerikosjutun käsittelyn aikana toistuvasti kieltäytynyt antamasta tiedotusvälineille näiden pyytämiä jäljennöksiä syytteistä. Selvityksen mukaan hän on vielä elokuussa 1994 esimiehensä asiaa koskevan huomauttamisen jälkeen kieltäytynyt järjestämästä tiedotusvälineille tilaisuutta viivytyksettä saada jäljennös syytteestä.

Kivistö on siten menetellyt edellä jaksossa 3.1 esitettyjen periaatteiden ja 2.8.1994 lisäksi valtion virkamieslain (1986/755) 20 ':n 1 momentissa tarkoitetun työnjohto- ja valvontamääräyksen vastaisesti.

3.3

ToimenpiteetValtioneuvoston oikeuskansleri on 30.11.1994 antamallaan päätöksellä (dnro 831/1/94) huomauttanut Kivistölle vastaisen varalle virheellisestä menettelystä asiassa, jossa oli kysymys samanlaisesta kieltäytymisestä elokuussa 1994.

Tämän vuoksi ja ottaen myös huomioon asiassa esiin tulleet seikat kokonaisuudessaan kiinnitän Kivistön vakavaa huomiota tässä päätöksessä lausumaani käsitykseen syytteen julkisuudesta ja sen merkityksestä.

Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätöksen tiedoksi kaupunginviskaali Kivistölle.

Oikeusasiamies

Jacob Söderman

Esittelijäneuvos

Jaakko Jonkka

1735/4/94

kirjeenne nro 150 / 10.11.1994

Helsingin I kaupunginviskaali
PL 33

00241 HELSINKI

LÄHETEViitekirjeen johdosta ilmoitan tehneeni tänään oheisen päätöksen Oikeustoimittajat ry:n Jaana Kivistöön kohdistamasta kantelusta. Antanette päätöksen tiedoksi kaupunginviskaali Kivistölle.

Oikeusasiamies

Jacob Söderman

Esittelijäneuvos

Jaakko Jonkka

